

Pol-ate kaapiya la vu hil bel-ate vu Galata

1 ¹“Sa sinaale Pol-anjo, ond omaahonôôn-ame laholin sa le, de omaaho ti me-hatung sa hôôk kul sinaalêê-jo le, malis, nganjo Yesu Kalisi yuuh Mangganaan Anutu sen wiing-ambe Kalisi kandi lak vu hil yimbîn-atêêto ond yuuh latung sa hôôk kul-anjo. ²Sa having halingg-aso pin sen dando having saa-to ond hey kaavu kaapiyaa-jo laas vu ham hil bel-ate lu ti ti pin vu Galata.

³^bYiyate Aamangg Anutu yuuh Omaaho Bop Yesu Kalisi lambiing samu samu naas mando gaving ham-ambe ham alompayo nanjip melaas.

⁴“Yesuu-jo lukalaah yahenggbaan-ambe yimb ak yate va nipaya, in nambe nôôh yiy vêêl in va nipaya sen navu palapin yiy vu voon gêên-anjôôto, ond yik wiing lohvu yiyate Aamangg Anutu ka vu be nêêl-ato.

⁵Om yiy gako Anutu haale jak nanjip danggata osin danggata. Keen.

Banye nivasa timu yoo neep

⁶Saavindis in ham, in ham pavis atombe ham haluuh damim vu Anutu sen teey ham-ambe wiing samu samu vu ham in nambe ham naatu Kalisi-te hil-ato, le sim ham ahilin ham-ambe ham navu sapa hôôk banye nivasa angô yooow. ⁷^dLemu banye nivasa keen angô me-neep e, nganjo hil vaalu yoo dawiingin nambe kaange Kalisi-te banye nivasa nanjip vaha angô yooow, tombe dawiing-ambe ham akam nala ngeey ak. ⁸“Ke, om naambe hey me angela ti vu baandoni kaange banye nivasa sen hey aanêêl

langaah vu ham bôôy-ato nanjip vaha angô yooow-ambe naanêêl vu ham, ond Anutu nyiis-ambe na menama.

⁹Vakasin sen hey aanêêl bôôy-ato de gêên sa naanêêl jesin naah naambe omaaho ti kaange banye nivasa sen ham hango lung laa-to nanjip vaha angô yooow, ond Anutu nyiis omaahôô-ju be na menama.

¹⁰“Ke, mak ham akam navu nambe vaati? Nambe sa naanêêl vakasin

^a 1:1 Gal 1:11-12 ^b 1:3 Lom 1:7; Pil 1:2 ^c 1:4 Gal 2:20; 1Ti 2:6; Tit 2:14; 1Jon 5:19

^d 1:7 Sin 15:1,24 ^e 1:8 1Ko 16:22 ^f 1:10 1Tes 2:4

aniwêêk-anja in nambe hil lanji sa nivasa? Me sa naanêêl in nambe Anutu ji sa nivasa? Mak ham akam navu nambe sa naawiing in nambe hil gako sa jak a? Malis lôôt.

Sa naawiing va in nambe hil gako sa jak, ond same le naatu Kalisi-te kul vaha be sa mando gêên-anjo le.

Vakasin lak sen Pol tu sinaalêê-to

¹¹ ^gO halingg-aso, sa naanêêl vu ham keen naambe banye nivasa sen saanêêl langaah vu ham bôôy-ato ond omaahonôôn-ame yoo lanêêl e, malis. ¹² ^hIn omaaheey-ame lanêêl taato, de sil-ame taahu sa hôôk e, nganjo Yesu Kalisi yoo taato langaah vu sa be sa lak ni. ¹³ ⁱMak ham hangoyin sa banyengg bôôy nambe sa Yuda ti be soo navu sapa hôôk hil Yuda-te tanasin niwêêk lôôt, tombe saawiing nindanjeen vu Anutu-te hil bel-ate be saawiingin nambe kawiiy sil na lôôt. ¹⁴ ^jTonde mak ham hango nambe soo mosapa hôôk Yuda-te mop anivasa lôôt savok hil Yuda vaalu sen hey ahondoos aalinj hôôk tii-to, in sa longgpayo yoo la doos vu yêêv-aso bôôy-ate tanasin pin. ¹⁵ ^kLemu soo naahen naale hôôk atak baambu tonde Anutu holin sa lak, tombe sim wiing yite samu samu vu sa be teey sa in nambe sa naatu yite kul vaha. ¹⁶ ^lOm yoo holin busin ti be taato yite Noow langaah vu sa in nambe sa naanêêl yite banye nivasa langaah vu hil vaalu sen sil-ame Yudaa-to, tombe same aalingin omaaho ango in nambe lambu kand vu sa le. ¹⁷ Tonde same ala Yelusalem vu hil sen latu sinaale munggin-ato be sil taahu sa le, nganjo yik sa kandi pavis-ambe sala Alebia, tonde sim sa tasol-ambe saalo-valup Damaskas.

¹⁸ ^mTonde ta yaal lung la vêêl e mem sala valup Yelusalem-ambe sa vakaas having Pita, de sa nando having yi lohvu Sonda yuuh-ande busin ti. ¹⁹ ⁿLemu same aahe sinaale-so vaalu le, yik Jems timu sen Omaaho Bop halii-to ond mem saahe. ²⁰ Ke, vakasin sen gêên sa kaavu laas vu ham-anja ond Omaaho Bop lak ni nambe same navu tatuhin ham e, keen.

²¹ ^oLung laa-ja tonde sala bayêên heey vu Silia de vu Silisia, ²² lemu Kalisi-te hil bel-ate vu Yudia ond same ala vu sil om me-lalak sa ningg e, ²³ nganjo lango va sen vaheey lanêêl ak saa-to mu nambe omaaho sen nawiing nindanjeen vu sil bôôy-ambe nawiingin nambe kawiiy sil na de silate hil vaalu me-lambiing gaving Yesu le, ond mem gêên nanêêl banye nivasa langaah nambe hil lambiing gaving Yesu timu. ²⁴ Yik yoo lango mu nambe Anutu samu sa, tombe lako Anutu haale lak.

^g 1:11 Mat 16:17 ^h 1:12 Gal 1:1 ⁱ 1:13 Sin 8:3 ^j 1:14 Sin 22:3 ^k 1:15 Ais 49:1; Jer 1:5; Lom 1:1 ^l 1:16 Sin 9:3-6; Gal 2:7 ^m 1:18 Sin 9:26 ⁿ 1:19 Mat 13:55 ^o 1:21 Sin 9:30

Sinaale-so vaalu londpayo lavuh ti having Pol

2 ¹Pa nando lohvu ta nomaayuuu-ambe laam yumbeyuuu e mem haay Banabas alaah valup Yelusalem yesin laah, tombe sa hako Titus-ambe la having haay. ²In Anutu yoo taato vu sa ondeey waay ala, tonde banye nivasa sen sa naanêêl langaah vu hil vaalu sen sil-ame Yudaa-to, ond sa having yêêv-aso be hey oo nando, le mem sa hatulin vu sil, in sa kangg vu nambe mak sil e lanji sate kul paya, be kul sen saawiing lung la bôôy-ato osin sa naawiing gêên-anjo ond le na malis amu. ³De Titus sen nando having saa-to ond yi Glik ti, lemu yêêv-aso me-laliinggis in vakasin sen hil vaalu lanêêl nambe galaah ninaavi le, malis. ⁴Keen, vaheey davu tatuhin nambe sil Omaaho Bop-ate hil keen, le ma, ond sil lulakalaam dando hôôk hey lavuun-ambe dapooyak hey. In Yesu Kalisi kavaayin va pin sen duuh yiyi-ato be mem yiyi nando nivasa, le hil-anja davu tatuhin in nambe lambiing-ambe Mose-te tanasin naanduuh yiyi naah, ⁵ondeey sil lanêêl nambe galaah Titus aninaavi. Le ma de hey-ame aaliinggis e, hey-ame hango sil lavand daka le, hey oo naale niwêêk lôôt in nambe banye nivasa keen oo nanjip vu ham, de Mose-te tanasin-ame naanduuh ham e.

⁶Tonde hil vaalu sen haalend neep nambe sil yêêv-ato ond same naayêênin sil nambe sil yêêv e, in Anutu nayi yiyi pin neep timu. De hil yêêv-anju ond me-lanêêl tanasin ti la having banye nivasa sen sa naanêêl langaah-ato le, malis, ⁷in layi nambe gêên Anutu vu kul vu sa in nambe sa naanêêl banye nivasa vu hil vaalu sen sil-ame Yudaa-to, naambe sen Pita nanêêl vu hil Yudaa-to. ⁸In Anutu yoo vu niwêêk vu Pita be tu hil Yuda-te sinaale, tonde yik Anutu yoo vu niwêêk vu sa having nambêênja be saatu hil vaalu sen sil-ame Yudaa-to silate sinaale.

⁹Tonde mem silate yêêv yaal Jems ayuuu Pita de Jon-anju, ond yaal lalak ni lung la nambe Anutu samu sa de vu kul sinaalêê-jo vu sa, tombe lalôôh haay Banabas namangg in nambe hey ahondoos naawiing kul timu, om hey alonggpayo lavuh ti nambe haay naanêêl banye nivasa vu hil vaalu sen sil-ame Yudaa-to, tonde mem sil oo le daanêêl vu hil Yuda. ¹⁰Yik yaal lanêêl vakasin timu vu haay nambe, "Ham akam oo bu hil sen dativak in va yuuu amêê-to nivasa be ham andôôvu sil." Ke, vakasin-anjo saahe nivasa om soo naawiing ak niwêêk lôôt.

Pol nêêl Pita

¹¹Lung atonde sim naalum e Pita tok valup Antiok vu hey atombe saayiis ngaamong vu yi lak me nivalok, in dangga nambe wiing vati

¶ 2:1 Sin 15:2 ¶ 2:3 Sin 16:3 ¶ 2:4 Sin 15:1,24; Gal 1:7; 5:1,13 ¶ 2:6 Sin 10:34

¶ 2:7 Sin 22:21 ¶ 2:10 Sin 11:29-30

paya, ¹² nambe monaya vanôôn having hil vaalu sen sil-ame Yudaa-to lak busin pin, le sim Jems-ate hil lalup atombe seelin la de me-ya vanôôn having hil vaalu sen sil-ame Yudaa-to yesin laah e, in yêênin hil Yuda sen lalup-anjuuto. ¹³ Tombe yik hil Yuda vaalu vu Antiok sapa hôôk vaha be lawiing nambêênju having Pita, tombe sim naalum e silate tatuhin-anju laandiiy Banabas aka la vu vaa-ju having. ¹⁴ Lemu saahe nambe me-davu sapa hôôk banye nivasa-te mopaatôôv anivalok keen-ato le, om saanêêl Pita lak sil pin amend nambe, “Hong Yuda, lemu game navu sapa hôôk hil Yuda vahand e, nganjo galohvu hil vaalu sen silame Yudaa-to. Le nambe vaati sen onawiingin nambe ganggilin hil vaalu sen sil-ame Yudaa-to be sil oo sapa hôôk hil Yuda vahand?”

**Yalonggpayo na timu vu Yesu ond Anutu le
naanêêl yiyi naambe hil anivalok**

¹⁵ Yiyi sen ataak-aso Yuda, tombe lako yiyi Yudaa-to, ond yame aalohvu hil vaalu sen hil Yuda danêêl nambe sil anipayaa-to le. ¹⁶ Lemu yalak ni nambe Anutu me-ka navu sen hil davu sapa hôôk Mose-te tanasin-ato be nanêêl sil nambe hil anivalok e, malis. Nganjo yalonggpayo na timu vu Yesu Kalisi ond mem Anutu le naanêêl yiyi naambe hil anivalok. Om yik yalonggpayo la timu vu Yesu Kalisi lung la in nambe Anutu naanêêl yiyi naambe hil anivalok lak sen yalonggpayo la timu vu Kalisii-to, de me-lak sen yiyi navu sapa hôôk tanasin-ato le. In naambe omaaho ti sapa hôôk Mose-te tanasin nivasa lôôt, lemu Anutu me-le ji yite kul-anjo be naanêêl yi naambe hil anivalok e, malis. ¹⁷ Om yalonggpayo la timu vu Kalisi be Anutu nêêl yiyi nambe hil anivalok-anjo, tombe mem yaahe neep langaah nambe yiyi hil anipaya nambe hil vaalu sen sil-ame Yudaa-to, om nambêênjo ond mak yale naanêêl naambe Kalisi wiing-ambe yaatu hil anipaya? Mak yale naanêêl naambêênjo mava? Malis lôôt. ¹⁸ Om tanasin sen sa havuuh la in me-lohvu nambe biing-ambe sa naatu omaaho nivalok e, naambe sa gako tanasin bôôy-anju jak jesin naah, ond manyinjo navu taato nambe sa omaaho nipaya. ¹⁹ Same aalohvu nambe sa samu Mose-te tanasin pin e, om tanasin-anju me-le biing-ambe sa mando metumin e, om same le gambe nanyengg in Mose-te tanasin jesin naah e, nganjo sa mengg e sapa Anutu timu, yik nambe sen saahimb ak haah pako lung la having Kalisi. ²⁰ Om sen gêên sa nando metumin-anjo ond me-neep vu sa le, nganjo Kalisi nando metumin hôôk sa longgpayo, om sa nando be sa longgpayo nala timu vu Anutu Noow sen ahe having sa be vu yi la osin doos-ambe yimb lukalaah sahenggbaan-ato. ²¹ Same le aanjuus Anutu-te samu samu le, nganjo nambe Mose-te tanasin nohvu

† 2:12 Sin 11:3 * 2:16 Sin 15:10-11; Lom 3:20-28; 4:5; 11:6; Gal 3:11 * 2:19 Lom 7:6

† 2:20 Jon 13:1; Gal 1:4

naambe biing-ambe yiyi naatu hil anivalok ond Kalisi yoo vasap yi be yimb malis amu.

**Pol nëël vakasin lak tanasin osin sen
yalongpayo nala timu vu Kalisii-to**

3 ¹Ham Galata, vaati hakoseey ham akam? Hey amu aanêël Yesu Kalisi taato vu ham nambe yimb ak haah pako in ham lung laa-to, le sim vaati wiing-ambe ham alumkook nawiiing payaa-ja? ²Om saanjingin ham e. Sen ham hako Vavi Vaambuung-ato ond ham hako vu tana? Mak ham sapa hôök Mose-te tanasin atombe ham hako? Malis. Om mak ham hango banye nivasas be ham awii-having atombe ham hako Vavi Vaambuung a? Êê-e, nambêênja. ³Ham akam oo ma lôôt. Vavi Vaambuung nako ham lom-ambe navu niwêêk vu ham, tonde sim ham nahilin ham laah in nambe ham gako niwêêk vu va voon-ate. ⁴Anutu wiing samu samu bopaata vu ham le mak ham akam navu nambe va malis a? Mak ham akam navu nambêênja mava? ⁵Yik sen Anutu wiing Vavi Vaambuung laas vu ham, tonde nawiiing taahu taahu osin niwêêk hôök ham lavuun-ato, ond mak wiing in dangga nambe ham navu sapa hôök Mose-te tanasin a? Malis. Yik ka navu sen ham hango banye nivasas be ham awii-having-ato ondeey wiing. ⁶Lohvu Anutu-te vakasin neep hôök kaapiyaa-to nambe, “Abalaam alopayo la timu vu Anutu tombe yik Anutu yi sen lopayo la timu vu yii-to be nëël yi nambe omaaho nivalok.” ⁷Om nambêênja ham anjak ni naambe hil sen londpayo la timu vu Anutuu-to ond silate danggakook neep vu Abalaam keen.

⁸“In bôôy Anutu yoo lak ni nambe hil vaalu sen sil-ame Yudaa-to ond taamusin e londpayo le na timu vu yi, tombe mem le naanêël sil naambe hil anivalok, in Anutu yoo nëël banye nivasas-jo langaah vu Abalaam munggin-ambe neep hôök kaapiya nambe, “Yik hong-anja sen saambiing-ambe omaahonôôn nohvu taaku pin daatokak samu samu gaving.” ⁹^bKe, Abalaam alopayo la timu vu Anutu be hako samu samu, om yik hil sen londpayo nala timu vu Anutuu-to ond dako samu samu nambêênja having. ¹⁰^cLemu hil sen kand navu nambe sil oo sapa hôök Mose-te tanasin in nambe sil mando metumin-ato ond sil e lana mend nama, in Anutu-te vakasin neep hôök kaapiya nambe, “Hil sen me-davu sapa hôök Anutu-te tanasin pin sen neep hôök Mose-te kaapiyaa-to ond sil e lana mend nama.” ¹¹^dIn vakasin oo neep langaah nambe Anutu me-le naanêël omaaho ti naambe omaaho nivalok jak dangga nambe navu samu Mose-te tanasin e, in Anutu-te vakasin neep hôök kaapiya nambe, “Omaahonôôn alondpayo na timu vu Anutu ond mem Anutu nanêël sil nambe hil anivalok, tombe mem sil e mando metumin danggata.”

^a **3:6** Jen 15:6; Lom 4:3 ^a **3:8** Jen 12:3; Sin 3:25 ^b **3:9** Lom 4:16 ^c **3:10** Diu 27:26

^d **3:11** Lom 1:17; Gal 2:16

¹² ^eLemu sen yalonggpayo na timu vu Anutuu-to ond yite mop neep ango, tonde tanasin-ate mop neep ango. In Anutu-te vakasin ti neep hôôk kaapiya nambe, “Omaaho ti nambe sapa dôôk Mose-te tanasin pin osin doos, ond yik le mando metumin.” ¹³ ^fLemu yiy navu kalêêh tanasin-anjo om taato nambe Anutu le nyiis yiy-ambe yana mengg nama valok-ate. Le sim Kalisi mu deey lôôh yiy vêêl in yate nipaya nyevahaan-anju, in yoo lukalaah yahenggbaan-ambe vaaku yate nipaya nyevahaan lakalaah yi, lohvu vakasin neep hôôk kaapiyaa-to nambe, “Omaahonôôn pin sen dayiis sil dalakala haah-ambe dayimb-ato ond Anutu nêêl nambe le nyiis sil-ambe lana mend nama.”

¹⁴ Ke, Yesu Kalisi yimb ak yiy nambêênja in nambe biing vakasin samu samu sen Anutu nêêl ak Abalaam-ato nôôn jak vu hil vaalu sen sil-ame Yudaa-to gaving, tonde nawiing in nambe yalonggpayo na timu vu Kalisi ond mem Vavi Vaambuung sen Anutu nêêl nambe le biing naam-ato, ond naam mando gaving yiy.

**Tanasin sen Sinaii-to ond me-le kawiiy vakasin
sen Anutu jôôy vu Abalaam-ato na le**

¹⁵ O halingg-aso, sa naanêêl vakasin-anjo be sa taahu lak va vu voon-anjo le. Omaaho ti sahi nambe navu jimb om yoo nêêl va pin lak noondin anind-ambe neep, ond omaaho ango me-le kawiiy yite vakasin-ande naanêêl vakasin heey kaluuh yite vakasin e. ¹⁶ ^gTombe vakasin sen Anutu jôôy bôôy-ato ond nêêl ak Abalaam having yite hil vu taamusin-ato ti, de m-nêêl nambe “osin yite hil vu taamusin” nambe sil ngeey e, nganjo nêêl vu Abalaam nambe “gate hil vu taamusin-ato ti,” nambe omaaho timu, tombe omaaho timuu-ju ond yik Kalisi.

¹⁷ ^hSate vakasin-anjo dangga nambe vu munggin ond Anutu jôôy vakasin nambêênja having Abalaam lung la be neep, tonde sim ta ngeeyaata lohvu 430 lung la vêêl e, mem taamusin atombe Anutu vu tanasin vu Mose. Lemu tanasin-anju yoo naahen valup taamusin, om me-lohvu nambe kawiiy Anutu-te vakasin sen jôôy vu munggin atombe naatu va malis e. ¹⁸ ⁱLe naambe Anutu ka bu sen hil davu sapa hôôk Mose-te tanasin-ato be biing yite samu samu vu sil, ond manyinja yoo kawiiy yite vakasin sen jôôy vu Abalaam-ato. Le me-nambêênjo le, nganjo Anutu wiing samu samu vu Abalaam in dangga nambe yoo jôôy vakasin vu yii-to.

¹⁹ ^jOm nambe vaati sen tanasin neep-anjo? Tanasin-anjo Anutu wiing laam in nambe taato yate va nipaya langaah-ambe na balup busin sen Abalaam-ate hil vu taamusin-ato ti, sen Anutu jôôy vakasin ak yii-to

^e 3:12 Lom 10:5 ^f 3:13 Lom 8:3; 2Ko 5:21; Gal 4:5; Diu 21:23 ^g 3:16 Jen 12:7; Sin 7:5

^h 3:17 Eks 12:40 ⁱ 3:18 Lom 4:14; 11:6 ^j 3:19 Lom 5:20; Sin 7:38

naatok naam e mem. Tanasin-anja angela-so lanêêl vu Mose, le mem Mose nêêl vu hil Yuda pin. ²⁰Nganjo bôôy sen Anutu nêêl vakasin samu samu vu Abalaam-ato ond angela osin omaahonôôn-ame lako yite vakasin-ambe lala lanêêl e, malis, yik Anutu yoo timu be nêêl.

Tanasin-ate kul nambe naanggiy yiy naam vu Kalisi

²¹^kOm mak tanasin-anja navu kawiiy vakasin sen Anutu jôôy bôôy-ato mava? Malis lôôt. Nganjo naambe tanasin ti lohvu nambe bu metumin vu yiy, ond mem le biing-ambe yiy naatu hil anivalok, le ma. ²²^lTombe Anutu-te vakasin sen neep hôtê kaapiyaa-to nêêl nambe “va nipaya duuh yiy omaahonôôn pin.” Nambêênju om yik yalonggpaya na timu vu Yesu Kalisi ond mem yale gako samu samu sen Anutu jôôy bôôy nambe le biing vu hil sen londpayo na timu vu yii-to.

²³^mVu munggin ond yalonggpaya me-la timu vu Anutu le, ondeey tanasin duuh yiy lôôt-ambe monalaam-ambe tok valup busin sen Kalisi tatekin nambe yalonggpaya na timu vu yii-to ond mem. ²⁴ⁿTanasin tu yate yêêv-ambe nanggin yiy in nambe naanggiy yiy ana vu Kalisi, in nambe yalonggpaya na timu vu yi, le mem Anutu naanêêl yiy naambe hil anivalok. ²⁵Mem gêên mopaatôôv sen yalonggpaya na timu vu Kalisi-to tok laam langaah lung la, om tanasin-ame tu yêêv-ambe nanggin yiy yesin

laah e.

Yalonggpaya la timu vu Kalisi tombe wiing-ambe yaatu Anutu noondin

²⁶^oKeen, ham pin atu Anutu-te noow-aso in ham alompaya la timu vu Yesu Kalisi. ²⁷^pTonde ham pin sen ham nalipis bel lak Kalisi haalêê-to ond ham ahondoos Kalisi ond ham alompaya neep ti lung la. ²⁸^qOm ham-ame alohvu nambe baasuh ham jesin naah-ambe ham naanêêl naambe ham Yuda me ham hil ango le, me ham vaalu hil mali-malis de vaalu hil osin haalend bop e, tonde ham-ame naanêêl naambe “hey moow-ande ham vêêh” e, nganjo gêên ham pin atu Yesu Kalisi-te hil nôôn timu. ²⁹^rKe, ham atu Kalisi-te hil om nambêênja ham atu Abalaam-ate hil moos having, tombe mem ham e naatovu samu samu sen Anutu jôôy ak Abalaam bôôy-ato.

Tanasin bôôy laanggôôl yiy-ambe yaatu yite hil kul vaha, lemu Kalisi deey yaatu Anutu noondin

4 ¹Sa naanêêl vakasin ti le, naambe unoopasiv navu gako mangganaan-ate va pin sen nêêl ak yii-to, tombe yoo ganggin

^k 3:21 Lom 8:2-4 ^l 3:22 Lom 3:9-19; 11:32 ^m 3:23 Gal 4:3 ⁿ 3:24 Lom 10:4

^o 3:26 Jon 1:12 ^p 3:27 Lom 6:3; 13:14 ^q 3:28 Lom 10:12; 1Ko 12:13 ^r 3:29 Lom 4:13

pin, lemu yoo naahen unoopasiv om haale ma, yik lohvu hil kul vaha malis ti, ²in maandin osin yêêv-aso yoo mondanggin yi be na balup busin sen mangganaan oo holin ak-ato le mem. ³*Tombe yik yiyi having nambêênja, yiyi oo naahen nando nambe unoopasiv atombe himbop-asote tanasin tu yêêv-ambe nanggin yiyi. ⁴†Lemu busin sen Anutu holin-ambe neep-ato ond tok laam lung la, tombe Anutu wiing Noow laam-ambe vêêh hako, tombe yoo nando mosapa hôôk Mose-te tanasin ⁵‡in nambe nôôh yiyi vêêl in tanasin sen nanduu yiyi-ato, be gako yiyi anaah-ambe yiyi naatu Anutu noondin.

⁶¶Tombe gêên yaatu Anutu-te noondin lung la, ondeey wiing Noow-ate Vavi Vaambuung lukalaam yalonggpaya om yaalohvu be yiyi naateey nambe, “Mangg.” ⁷¶Om nambêênja game gatu tanasin bôôy-ate hil kul-ate yesin laah e, nganjo gatu Anutu noow. Ke, gatu Anutu noow om yite va pin sen nêêl ak noow-asôôto tu gate va.

Pol aka la ngeey lôôt in hil Galata

⁸×Vu munggin ond ham doosin Anutu, om ham atu anutu tatuhin vaha-sote hil kul-ate, lemu anutu tatuhin vaha-sôônja sil-ame anutu keen e. ⁹Lemu gêên ond ham alak Anutu ni lung la, yik sa naanêêl ango naambe Anutu lak ham anim lung la, le nambe tana sen ham nawiingin nambe ham anggilin ham naah vu himbop-asote tanasin lemu yite niwêêk-ame neep in nambe dôôvu ham osin biing samu samu vu ham e, om nambe vaati sen ham nawiingin nambe ham naatu yite hil kul-ate jesin naah? ¹⁰¶Keen, ham oo monahe Sonda bop-ande pasiv pin in nambe Anutu ji ham-ambe naanêêl ham naambe hil anivalok-ato, le me-nambêênjo le, malis. ¹¹Om sa kangg navu ham lôôt, in saawiing kul bopaata vu ham, le ma de mak sate kul nôôn ma.

¹²O halingg-aso, sa kataangg ham naambe ham oo sapa hôôk sa vahangg in yik sa nambe ham. Bôôy ond ham-ame awiing sa paya le. ¹³‡De ham oo alak ni nambe sa laas vu ham nyendoos-ato ond nilakin tovu sa, ondeey sa nando be saanêêl banye nivasa vu ham. ¹⁴Keen, nilakin-anja wiing-ambe ham awiing kul bopaata lôôt, le ma de ham-ame nimbaya in sa osin ham-ame haluuh damim vu sa le, malis. Yik ham oo hako sa lak nambe Anutu-te angela ti. Keen, ham hako sa lak nambe Yesu Kalisi yoo laas vu ham-ato. ¹⁵Ke, tombe ham akam vasa lôôt in sa, le gêên ond nambe vaati? Keen, sa lak ni nambe vu nyendoos-ato ond ham akam paya lôôt in sa, tombe ham awiingin nambe ham ambu ham alompaya doos vu sa. ¹⁶¶Om nambe va? Mak ham ahe sa paya in gêên

* 4:3 Gal 3:23; Kol 2:20 † 4:4 Ep 1:10; Jon 1:14; Lom 1:3 ‡ 4:5 Gal 3:13

¶ 4:6 Lom 8:15-16 ¶ 4:7 Lom 8:17; Gal 3:29 × 4:8 1Ko 8:4-6 † 4:10 Lom 14:5; Kol 2:16

‡ 4:13 1Ko 2:3 ¶ 4:16 Emo 5:10

saanêêl vakasin nôôn langaah vu ham a? ¹⁷Keen, hil sen dako ham ak in nambe ham angge sil nivasa, ond sa lak sil anind nambe me-lawiingin nambe landôôvu ham e, nganjo lawiingin nambe baasuh yiyi-ambe ham animbaya in hey de ham oo gako sil jak. ¹⁸Naambe same mando gaving ham e, de hil vaalu landôôvu ham keen-ambe gako ham jak, be ham angge sil nivasa, ond manyinja nivasa. ¹⁹Lemu noongg-aso, hamate vakasin-anja navavak ak sa be sa naavimangin lôôt yesin laah in nambe ham gako Kalisi dukanaah ham alompayo osin doos e mem.

²⁰Wopo, soo mando gaving ham ond mem saalohvu nambe sa naanêêl vakasin nivalok vu ham, le ma de sa kangg nala ngeey lôôt nambe sale aandôôvu ham naambe vaati?

Vakasin pakwesin lak Hega yuuh Saala

²¹Ham awiingin nambe anggulis Mose-te tanasin baambu be ham sapa hôôk a? Ke, om ham gango vakasin sen tanasin nêêl-ato le. ²²^bAnutu-te vakasin neep hôôk Mose-te kaapiya nambe Abalaam noow ayuuh-ato, ond Abalaam-ate vêêh kul vaha hako ang, tonde Abalaam vane nivalok hako ang. ²³^cTombe unoopasiv ang ond Abalaam ayuuh yite vêêh kul vaha yoo lako lohvu sen hil pin dako noondin-ato, nganjo unoopasiv ang ond mem Abalaam vane nivalok hako lohvu vakasin sen Anutu jôôy ak yuuh-ato. ²⁴^dTombe vakasin pakwesin lak vakasin-anjo, vêêh yuuh-anjo taahu lak vakasin yuuh sen Anutu jôôy vu omaahonôôn-ato. Vakasin ang laam vu kandu Sinai ond lak Hega sen tu Abalaam-ate vêêh kul vahaa-to nambe yite hil moos e langgulis tanasin-anju baambu be daatu tanasin-ate hil-ambe ganggin sil niwêêk.

²⁵Kandu Sinaii-ju ond nando hil Alebia-te taaku sen Hega-te hil sen lapumak yii-to silate ngaanggis-ato. Ke, tombe manyinjo lohvu Yelusalem sen nando voon-ato, in Yelusalem sen nando voon-anjo ond yite hil latu tanasin-anjuuto yite hil-ambe nanggin sil niwêêk.

²⁶^eLemu vakasin ang lak Abalaam vane keen-ato, ond taahu lak Yelusalem baandoni nambe tu nambe sen yate ataak, tombe yoo nando nivasa de vati me-duuh yi le. ²⁷^fIn sil kaavu vakasin neep hôôk kaapiya nambe,

“Hong vêêh sen onaale muuh-ande game hako noom ti le, ond gakam vasa lôôt. Yik hong sen game hako unoopasiv ti be ohango nivaane le, ond gambu daandun, in vêêh sen laya havuuh yii-to ond yite unoopasiv e ngeeyaata lôôt savok vêêh sen nando having moow-ato yite unoopasiv na.”

^b 4:22 Jen 16:15; 21:2 ^c 4:23 Lom 9:7-9 ^d 4:24 Lom 8:15; Gal 5:1 ^e 4:26 Hiblu 12:22; Taato 3:12; 21:2,10 ^f 4:27 Ais 54:1

²⁸Om halingg-aso, ham alohvu Isak. Ham alohvu unoopasiv sen Anutu wiing laam in nambe yite vakasin sen yoo nêêl-ato nôôn jak. ²⁹Lemu unoopasiv sen tangganaan hako yi nambe sen yiyi ataak-aso dako yiyi pin-ato, ond wiing nindanjeen vu ango sen yite danggakook vu Vavi Vaambuung-ato, tombe yik gêên-anjo having. ³⁰^hLemu vakasin neep hôôk kaapiya nambe,

“Onggatiy vêêh kul vaha yuuh noow lana, in vêêh kul vaha noow-ame le dukana gaving Saala-te noow-ambe yuuh ahondoos gako mangganaan-ate va le.”

³¹ⁱOm halingg-aso, vêêh kul vaha me-noow-aso yiyi e, nganjo vêêh sen Abalaam yoo vane nivalok-ato ond mem noow-aso yiyi.

Kalisi lôôh yiyi vêêl om yame yanningg laas-ambe

Mose-te tanasin naanduuh yiyi jesin naah e

5 ¹Kalisi lôôh yiyi vêêl in tanasin sen duuh yiyi-ato in nambe yiyi oo mando nivasa, om ham oo baale niwêêk, de ham-ame nimlaas-ambe vati naanduuh ham jesin naah e.

²Ham gango le, sa Pol sa naanêêl vu ham naambe ham animlaas-ambe sil galaah ham naavim ond Kalisi me-le dôôvu ham daka le, le nama.

³Tonde ham pin sen ham animlaas in hil-ambe dalaah ham naavim-ato, ond sa tatekin vu ham jesin naah naambe ham awiing va nambêênja ond manyinja ham aliinggis nambe ham oo le sapa hôôk Mose-te tanasin pin osin doos gaving. ⁴Lemu naambe ham sapa hôôk tanasin amu in nambe Anutu naanêêl ham naambe hil anivalok, ond manyinja ham oo seelin ham vêêl in Kalisi lung la, tombe yik ham havuuh Anutu-te samu samu having. ⁵Nganjo yalonggpaya la timu vu Yesu be Vavi Vaambuung navu niwêêk vu yiyi having, om yiyi nanggin in nambe Anutu naanêêl yiyi langaah naambe hil anivalok. ⁶^kOm yiyi sen yaatu Yesu Kalisi-te hil-ato ond gambum sen yiyi galaah yiyi naavingg-ato va malis, de yame galaah yiyi naavingg e ond yik va malis having, nganjo yalonggpaya na timu vu Yesu be yahengg gaving ond mem nôôn keen.

⁷Vu munggin ond ham oo monawiing nivasa, le sim omaaho lati sen hilin hamate mop-ambe ham-ame nanyem vuun in vakasin keen yesin laah e. ⁸^lIn Anutu sen teey ham-ato ond me-hakoseey ham akam in yite vakasin keen nambêênja le, malis. ⁹^mNaambe omaaho timu naanêêl vakasin tatuhin, lemu yite vakasin nalohvu ham pin ond nawiing-ambe ham pin anipaya nalak. ¹⁰ⁿLemu saawii-having nambe Omaaho Bop e dôôvu ham-ambe ham gavuuuh vakasin tatuhin-anja na, de ham akam

^g 4:28 Lom 9:7; Gal 3:29 ^h 4:30 Jen 21:10; Jon 8:35 ⁱ 4:31 Gal 3:29 ^j 5:1 Jon 8:32,36; Gal 2:4; 5:13; Sin 15:10 ^k 5:6 1Ko 7:19; Gal 6:15 ^l 5:8 Gal 1:6 ^m 5:9 1Ko 5:6

ⁿ 5:10 Gal 1:7; 2Ko 11:15

sapa hôök vakasin timu sen sa navu tatekin-anjo. Lemu omaaho sen navu palapin ham-anja naambe omaaho osin haale bop me hil malis ti ond yik le gako yite nipaya nyevahaan dukanaah.

¹¹ °Halingg-aso, nambe vaati sen hil daahen dawiing nindanjeen vu saa-jo? Naambe soo naahen monaanêel nambe hil galaah naavind ond me-le lambiing nindanjeen vu sa le. Keen, naambe soo monaanêel naambe sil galaah naavind ond sil-ame le ahend kalin vu sa in vakasin sen sa naanêel ak haah pakôô-to le. ¹² Om hil sen dawiing-ambe ham akam yuyuh-anja, ond sil galaah sil paya be lana mend nama in yiyi ond mem.

¹³ PKeen halingg-aso, Anutu teey ham in nambe ham mando nivasa de vati me-naanduuh ham naah e, lemu ham akam-ame bu naambe vati me-nanduuh ham e, om lung-ande ham oo sapa dôök ham anim naavi voon-ate. Malis, me-nambêênjo le, nganjo ham ahem oo gaving mango-so keen-ambe ham oo monandôôvu sil nyemalis amu. ¹⁴ °In tanasin dangga ti ti pin ond yik silate danggakook lukaneep tanasin timuu-jo nambe, “Gahem oo gaving omaahonôn pin naambe sen gahem oo naving hong-ato.” ¹⁵ Lemu naambe ham ahem kalin-ambe ham mopapenggin ham ond ham naalum, in ham pin e basap ham-ambe taaku le naakuuh.

Vavi Vaambuung-ate kul-ande yaningg naavi nipaya voon-ate kul

¹⁶ °Sa naanêel sate vakasin-anjo vu ham naambe ham sapa hôök Vavi Vaambuung vaha, ond mem ham-ame le ambiing va sen ham anim naavi nipaya voon-ate nikala in nambe biing-ato le. ¹⁷ °In yaningg naavi nipaya voon-ate naanjiihin yiyi in nambe yiyi sapa mop ang, tonde Vavi Vaambuung naanjiihin yiyi in nambe yiyi sapa mop ang. Ke, va yuh-anjo ond yuh davu papenggin yuh, om ham-ame alohvu nambe ham ambiing va sen ham akam navuu-to le. ¹⁸ °Le naambe ham navu sapa hôök Vavi Vaambuung vaha, ond ham-ame ahulis Mose-te tanasin baambu yesin laah e.

¹⁹ °Ham oo alak ni nambe va nipaya sen hil anind naavi nikala in-ambe dawiing-ato ond sen-anjo nambe dawiing baayamb osin dawiing va nipaya kaatokin, tonde sil oo nindkala be dawiing va nipaya lôôt. ²⁰ Tonde davu sapa anutu tatuhin vaha-so de yaavak, de dayi hil paya osin davu papenggin sil, tonde londpayo nipaya vu hil in silate va osin sil ahend kalin lôôt, de dawiing paalis osin davu mahôôh sil, tonde sil daasuh sil, ²¹ de londpayo nayiis sil in omaaho ang-te va, tonde dawiing ahend ta osin danum bel-ambe lundkook nawiing paya, tonde dawiing va nindanjeen lôôt. Ke, yik va vaha vaha nambêênjo ond bôôy saanêel

° 5:11 1Ko 1:23 ° 5:13 1Pi 2:16 ° 5:14 Lev 19:18; Mat 5:43; Lom 13:9 ° 5:16 Lom 8:4

° 5:17 Lom 7:15-23; 1Pi 2:11 ° 5:18 Lom 6:14; 8:14 ° 5:19-21 1Ko 6:9-10

vu ham-ato, tonde yik gêên sa naanêêl vu ham jesin naah naambe hil pin sen dawiiing va nambêênja ond sil-ame le landukana gaving Anutu-te hil-ambe ganggin sil e.

²² *Ke, tonde sim Vavi Vaambuung ond yite nôôn-anjo nambe yahengg gaving hil, yakangg vasa, yalonggpaya nanjip melaas, yame aambu dôôk nipaya nyevahaan

e, yaambiing samu samu vu hil osin yaambiing ngaatum, yaambiing va nivalok amu jak busin pin. ²³ *Tonde yamengg laas osin yiyi naapuvu yiyi hôôn in va nipaya voon-ate, in yaambiing va nambêênjo ond yame navu kalêêh tanasin e. ²⁴ *Hil sen latu Kalisi-te hil-ato, ond layiis va sen nindkala in-ato, osin va nipaya sen londpayo navu navu in-ato ond layiis lakala haah pako in nambe nama na. ²⁵ *Vavi Vaambuung amu navu niwêêk vu yiyi om yiyi oo mosapa hôôk Vavi Vaambuung vaha. ²⁶ *Yame yakangg bu va sen biing yiyi haalengg bop jak-ato le, yame aambiing-ambe omaaho ango ahekalin jak e, tonde yalonggpaya me-nyiiis yiyi in omaaho ango-te va le.

Yiyi aandôovu halingg-aso sen datokak nimeen-ato

6 ¹ *Halingg-aso, omaaho ti nambe biing va nipaya ti be ham naatokak, ond ham sen Vavi Vaambuung nando having ham-ato, ham andôovu osin melaas-ambe ham gako naah mop anivalok-ate. De game gatee hong ak e, goo ganggin hong, in va nipaya le palapin hong atombe gandupake gaving. ² *Ham andôovu mango-so be ham baaku nimeen sen natokak sil-ato. Ham ambiing nambêênja ond mem ham navu sapa hôôk Kalisi-te tanasin. ³ De naambe omaaho ti ka bu naambe yi omaaho osin banye, le ma de yoo lohvu va malis, ond omaahôô-ja yoo navu tatuhin yi. ⁴ *Lemu hil ti ti pin oo sahi silate kul-ambe lanjok ni le, naambe nivasa ond mem kand vasa in, nganjo sil-ame yoo gako sil ak in naambe sil kaluuh omaaho ango le. ⁵ *In Omaaho Bop e sahi yiyi ti ti pin in yate kul sen yiyi oo naawiing-ato. ⁶ *Tonde ham andôovu hamate hil sen danêêl Anutu-te vakasin vu ham-ato jak va ninaavi-te yuuh ame.

⁷ Ham akam bu le, yame aalohvu nambe tatuhin Anutu le, malis, nganjo yoo le biing nyevahaan vu yiyi nohvu va sen yiyi naawiing-ato. ⁸ *Naambe omaaho ti sapa hôôk ninaavi nipaya voon-ate, ond le naatokak nôôn nipaya nyevahaan-ambe na menama. Le naambe sapa hôôk Vavi Vaambuung-ambe biing va nivasa, ond le gako nyevahaan vu Vavi Vaambuung-ambe mando metumin danggata. ⁹ *Om yiyi monaambiing va nivasa de yame yaninggtambo jak e, in naambe yame sakengg nama

^v 5:22 Ep 5:9 ^w 5:23 1Ti 1:9 ^x 5:24 Lom 6:6; Kol 3:5; 1Pi 2:11 ^y 5:25 Lom 8:4

^z 5:26 Pil 2:3 ^a 6:1 Mat 18:15; Jem 5:19 ^b 6:2 Lom 15:1 ^c 6:4 1Ko 11:28; 2Ko 13:5

^d 6:5 Lom 14:12 ^e 6:6 1Ko 9:11,14 ^f 6:8 Jon 3:6; 6:63; Lom 8:13 ^g 6:9 2Tes 3:13

de yiyi oo ninggwêêk lôôt, ond yiyi e naatovu nôôn anivasa vu taamusin. ¹⁰Om naambe mopaatôôv neep in yaambiing va nivasa vu omaaho ango ond yik yaambiing, le yakangg oo bu yiyi halingg-aso sen lawii-having Yesuu-to be yaambiing va nivasa vu sil lôôt.

Pol aka vasa in sen Kalisi yimb ak haah pakôô-to

¹¹Ham angge vakasin boow ti sen me bop bop-anjo soo kaavu lak sa namangg nivalok. ¹²^hDe hil sen dawiiing niwêêk in nambe ham galaah ham naavim-ato, ond dawiiingin nambe hil vaalu lanjji sil naambe sil davu sapa gambum nambêênjo be gako sil haalend jak, yoo dawiiing nambêênja in nambe nimeen natovu hil sen dawii-having nambe Kalisi yimb ak haah pakôô-to ond me-naatovu sil gaving e. ¹³Keen, sil dalaah naavind, lemu me-davu sapa hôôk tanasin pin-ande ma, yoo dawiiingin nambe ham galaah naavim atombe sil daanêêl langaah-ambe gako sil jak in.

¹⁴ⁱLemu sa, ond sa nako sa lak in nôôn timuu-jo nambe yate Omaaho Bop Yesu Kalisi yimb ak haah pako, tombe wiing-ambe va voon-ate melohvu ganggin sa jesin naah e, tombe same gambe nanyengg in va nipaya voon-ate jesin naah e. ¹⁵^jIn hil sen latu Kalisi-te hil-ato ond naambe sil lalaah naavind me sil-ame lalaah naavind e, ond manyinja va malis, nganjo nôôn keen-ato nambe Anutu samu sil-ambe latu moos ak lung la. ¹⁶Om Anutu biing yite ka pasiv vu hil pin sen davu sapa hôôk vakasin-anjo osin biing-ambe sil alondpayo nanjip melaas, in sil latu Anutu-te hil Islel keen.

¹⁷^kOm omaaho ti me-gako vakasin-anja jak jesin naah e. Hil lawiiing pasiivu sa in Yesu-te omaaho sa, tombe ngaamong ahembaan neep hôôk sa naavingg vulôôt lung la.

¹⁸Halingg-aso, yik vakasin lung laa-ja. Yate Omaaho Bop Yesu Kalisi biing samu samu naas mando dôôk ham alompayo. Keen.

^h 6:12 Gal 5:11; Pil 3:18 ⁱ 6:14 1Ko 1:31; 2:2 ^j 6:15 Gal 5:6; 2Ko 5:17 ^k 6:17 2Ko 4:10